

Rapport 2008:44 R

Granskning av utbildningarna i socialantropologi och kulturanthropologi

Till denna rapport finns även:

[Beslut om fördjupade granskningar >>](#)

[Beslut om examensrätter efter fördjupade granskningar >>](#)

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Granskning av utbildningarna i socialantropologi och kulturanthropologi

Utgiven av Högskoleverket 2008

Högskoleverkets rapportserie 2008:44 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelning, **Pär Brännström, Per Westman**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Foto: Alexander Florencio och Photodisc

Tryck, omslag: KPH Trycksaksbolaget AB, Uppsala, december 2008

Tryck, inlaga: Högskoleverkets kontorsservice, Stockholm, december 2008

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets reflektioner	7
Utgångspunkter och tillvägagångssätt	9
EXPERTERNAS RAPPORT	11
Missiv	13
Ämnet antropologi	15
Antropologämnet i Sverige – historisk tillbakablick	16
Nationell bild	21
Göteborgs universitet	23
Högskolan Dalarna	29
Linköpings universitet	33
Lunds universitet	37
Stockholms universitet	41
Uppsala universitet	45
Bilaga 1	49

Sammanfattning

Den här rapporten redovisar resultaten av kvalitetsgranskningar av utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå i antropologi¹ som Höskoleverket genomfört år 2008. För granskningen har Höskoleverket anlitat tre externa experter från Sverige.

Rapporten består av två delar. Första delen består av Höskoleverkets reflektioner som baseras på experternas utlåtande. Andra delen består av experternas rapport. Den innehåller en nationell bild av huvudområdet, ämnesbeskrivning, lärosätesspecifika beskrivningar och, i förekommande fall, rekommendationer.

Enligt experterna håller utbildningarna generellt hög klass med god förankring i forskning. Kurs- och studieplaner är i de flesta fall välformulerade och tydliga för alla nivåer. Undervisningen bedrivs till största delen av disputerade lärare, men vid flera lärosäten har lärarna för lite tid till sammanhängande forskning. Lärarkapaciteten och lärarkompetensen är tillfredställande och andelen disputerade lärare ligger över 70 procent vid alla utbildningar. De avsatta lärarresurserna för utbildningen på forskarnivån i förhållande till antalet doktorander är dock låga vid Lunds universitet.

Det finns ett minskat intresse för att studera antropologi. Alla utbildningar utom den vid Höskolan Dalarna visar på vikande studentunderlag. Vid Höskolan Dalarna har det skett en återhämtning under de senaste två åren, framförallt beroende på att utbildningen också erbjudits på distans. Det vikande studentunderlaget gör att resurserna minskar, vilket i förlängningen kan påverka både stabilitet och möjlighet att avsätta interna medel för forskning. Det märks framförallt vid Linköpings universitet där den tillsvidareanställda lärarkåren inte har någon avsatt tid för forskning i tjänsten.

Det nationella samarbetet är väl utvecklat, bland annat genom att man 2006 bildade ett nationellt nätverk för den nya utbildnings- och examensstrukturen där man till exempel sett över utbildningen på avancerad nivå och arbetat fram en gemensam kurs inom forskarutbildningen.

Vid alla lärosäten finns också goda internationella relationer som bland annat tar sig uttryck i internationella forskarkurser, studentutbyten och fältarbeten över hela världen.

1. Med antropologi menas i denna rapport kultur- och socialantropologi.

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket vill inledningsvis tacka experterna för ett väl genomfört arbete. Verkets förhoppning är att experternas rapport kommer att vara till nytta för de berörda utbildningarnas kvalitetsutveckling och samtidigt ge information till blivande studenter.

I följande reflektioner vill Högskoleverket fästa särskild uppmärksamhet vid några av experternas iakttagelser.

Den akademiska miljön

Alla utbildningar har färre studenter 2007 än år 2003. Vid Högskolan Dalarna har man dock ökat antalet studenter de senaste två åren tack vare utbyggnad av distansutbildning. Det vikande studentunderlaget medför en minskning av resurserna som redan vid utvärderingen 2004 togs upp som ett stort problem och som går ut över både forskning och lärarnas allmänna situation.

I den senaste utvärderingen påpekades också problem med stabiliteten i lärarkåren. I årets granskning konstateras att det problemet kvarstår vid Linköpings universitet där man endast har två tillsvidareanställda lärare. Högskoleverket finner detta mycket bekymmersamt och om inte trenden med vikande studentunderlag snart vänder, anser verket att man bör se över det nationella utbudet av antropologiutbildningar och eventuellt koncentrera utbildningarna till ett färre antal lärosäten.

Utbildningarna håller dock generellt en god nivå, vilket också konstaterades vid utvärderingen 2004². Lärarkapaciteten och lärarkompetensen är tillfredställande, men det finns en stor variation mellan lärosätena när det gäller den formellt avsatta tiden för handledning och undervisning på forskarutbildningen. Här har utbildningen vid Uppsala universitet avsatt nästan tre gånger så mycket resurser per forskarstuderande som vid Lunds universitet³. Högskoleverket ser med oro på att Lunds universitet har avsatt så pass lite resurser men de resurser Lunds universitet avsatt för 2007 är dock betydligt större än året innan vilket verket ser positivt på.

Högskoleutbildning ska enligt högskolelagen vila på vetenskaplig grund. Det innebär bland annat att ett tillräckligt antal lärare ska vara disputerade och dessutom vara aktiva forskare.

Vid 2004 års utvärdering poängterades att lärarna i allmänhet inte hade sammanhängande tid för forskning. Av självvärderingarna från 2007 framgår att det finns en stor medvetenhet om att problemet ännu inte är löst. Vid Högskolan Dalarna skriver man i självvärderingen att det funnits externa

2. Högskoleverket: Högskoleverkets rapportserie 2004:4 R.

3. Nyckeltalet för handledarkompetens (heltidsekvivalenter forskarstuderande/heltidsekvivalenter docenter och professorer inom forskarutbildningen) vid Lunds universitet är 33,8 och vid Uppsala universitet 11,8.

medel för forskning som man inte kunnat ta i anspråk eftersom man prioriterat undervisningen under 2007. Vid Linköpings universitet har lärarna inte haft någon tid avsatt för forskning under perioden 2003–2007. Båda dessa exempel finner Högskoleverket oroande.

Samverkan kring den nya examensordningen

Det har tidigare funnits en brist i samverkan mellan lärosätena kring utbildningarna. Den samverkan som fanns var mest av informell karaktär⁴. År 2006⁵ startade ett nätverk inför genomförandet av den nya utbildnings- och examensstrukturen. Nätverket har träffats fem gånger under 2006–2007 och bland annat arbetat fram en översikt över kurser på avancerad nivå samt utvecklat en gemensam forskarkurs, något som Högskoleverket finner mycket positivt. I nätverket har alla utvärderade lärosäten deltagit utom Linköpings universitet. Verket ser gärna att denna samverkan fortsätter och utvidgas. Även om en hel del av arbete med anledning av den nya examensordningen har gjorts återstår här och var behovet att ännu tydligare förhålla sig till lärandemålen i kursplanerna. Det är naturligtvis orsakat av att de utbildningarna som granskas under året 2008 har haft mycket kort tid på sig att genomföra alla de förändringar som den nya examensordningen kräver.

Internationalisering och profilering

Huvudområdet har en stark internationell prägel, med många geografiska profilområden över hela världen. Vid samtliga lärosäten finns goda internationella nätverk och kontakter. Det finns också reella samarbeten kring internationella forskarkurser och studentutbyten. SIDA:s program kring Minor Field Studies är också ett viktigt inslag som bidragit till goda internationella kontaktytor. Huvudområdets internationalisering är enligt Högskoleverket föredömligt.

Samtliga lärosäten har tydliga profilområden. Kulturanthropologin vid Uppsala universitet har starkt fokus på cirkumpolär politisk ekologi och afrikaniistik. Stockholms universitet utgör den största miljön när det gäller antalet studenter, doktorander och lärare. Detta möjliggör en stor diversifiering av forskningsobjekt geografiskt sett, vilket återspeglas i kursutbud på samtliga nivåer liksom i examensarbeten. Skillnaderna mellan utbildningarna vid universiteten i Stockholm och i Uppsala utgör ett gott exempel på hur utbildningar av god kvalitet kan utvecklas i en närregion.

4. Högskoleverket: Högskoleverkets rapportserie 2004:4 R.

5. Nätverket finansierades med medel från Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Rapport från nätverket finns på: http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/17982/1/gupea_2077_17982_1.pdf.

Utgångspunkter och tillvägagångssätt

Högskoleverket har sedan 2001 ett regeringsuppdrag att i sexårscykler utvärdera alla utbildningar som leder till generell examen eller yrkesexamen samt forskarutbildningar. I den första cykeln 2001–2006 utvärderades program som ledde till yrkesexamen, huvudämnen i generella examina (kandidat- och magisterexamen) inom grundutbildningen, samt forskarutbildningar.

På våren 2007 avslutades ett antal utvärderingar av den utbildningsverksamhet som bedrevs året 2006. Redan under hösten 2007 initierades utvärderingar som avsåg verksamheten 2007 och som var de första i en ny sexårig utvärderingscykel.

Högskoleverket har valt att i den nya utvärderingscykeln årsvis samla granskningar av huvudområden, yrkesexamina och forskarutbildningar i större kunskapsområden. Det första året granskas utbildningar inom historisk-filosofiska området och pedagogiska utbildningar, året därpå övriga samhällsvetenskaper, och så vidare. Denna gruppering av utbildningar har bland annat inneburit att vissa kommit att bli föremål för förnyad utvärdering efter en betydligt kortare period än andra.

Utvärderingsmodellen har dessutom förändrats. Fortfarande baseras modellen på kollegial bedömning (peer review), men vissa nya moment har utvecklats. En förändring är att Högskoleverket nu begär in kvantitativa data för fem år tillbaka i tiden, mot tidigare två år. I vissa tidigare utvärderingar har uppgifter fem år tillbaka i tiden begärts in rörande forskarutbildningar. Till största del är det samma typ av uppgifter som efterfrågas, till exempel omfattningen av lärarnas undervisning, antal helårsstudenter och helårsprestationer, antal doktorander, undervisningstäthet och antal examinerade uppsatser.

En annan förändring är en ökad användning av nyckeltal, vilka räknas fram ur de kvantitativa uppgifterna. Nyckeltalen ger en bild av utbildningarnas lärarkapacitet, lärarkompetens, handledarkompetens, prestationsgrad och andel tillsvidareanställda. Data för perioden 2003–2007 presenteras som grafer i bilaga 1.

Självvärderingsmomentet är fortfarande kvar men i mindre omfattning. Som tidigare ska bland annat utbildnings- och kursplaner med litteraturlistor bifogas. Nyttillkomna uppgifter inkluderar förteckningar över lärares publikationer.

En annan förändring är att utvärderingens första fas inte omfattar platsbesök. Dessa har delvis ersatts av webbenkäter som skickas ut till studenter, lärare och doktorander.

Sammantaget ska detta underlag ge en översiktlig nationell bild av ett huvudområde eller forskarutbildningsämne. Utifrån denna väljs sedan huvudområdesutbildningar eller forskarutbildningar ut för fördjupad granskning. Skäl till fördjupad granskning kan till exempel vara bristande bedömningsun-

derlag eller att Höskoleverket av andra skäl inte kan säkerställa att kvaliteten är tillfredsställande utan att göra platsbesök.

Den 1 juli 2007 infördes en ny Bologna-anpassad examensordning. Den innebar bland annat att en avancerad nivå infördes mellan grundnivå och forskarnivå. Magisterexamen blev placerad på denna mellannivå, liksom en ny tvåårig masterexamen. Universitet och högskolor med vetenskapsområde fick en generell rätt att utfärda masterexamen. De högskolor som vill bedriva tvåårig masterutbildning, utan att ha rätt att bedriva forskarutbildning inom visst vetenskapsområde, får däremot ansöka om masterexamensrätt. Dessa ansökningar prövas av Höskoleverket.

Förutom en ny nivåplacering av de olika examina har den nya examensordningen infört begreppet huvudområde. Lärosätena äger själva rätten att definiera sina huvudområden och, i universitetens fall, forskarutbildningsämnen.

Med den nya nivåindelningen och begreppet huvudområde är det inte lika lätt som tidigare att tala om till exempel A-, B- eller C-nivå, grundkurs, fortsättningskurs och fördjupningskurs. Dessa begrepp är dock fortfarande ytterst levande inom akademien liksom bland experterna. De kan i nuläget knappast ersättas av andra väldefinierade begrepp som anger vad utbildningen omfattar, dess nivå och progressionen inom den. I den föreliggande rapporten använder Höskoleverket därför utbildningsanordnarnas och experternas termer.

Delrapport

Föreliggande rapport ger en nationell bild av utbildningarna i kultur- och socialantropologi samt granskar kvaliteten på dessa. Under våren 2009 kompletteras rapporten med resultat från de utbildningar som genomgått fördjupad granskning. Den rapporten kommer endast att finnas tillgänglig på Höskoleverkets hemsida.

Uppdraget

Experter som anlitas för uppdraget var: professor Hugh Beach (Uppsala universitet), professor Åsa Boholm (Göteborgs universitet) och professor Bengt-Erik Borgström (Stockholms universitet). Hugh Beach har inte deltagit i bedömningen av Uppsala universitet, Åsa Boholm har inte deltagit i bedömningen av Göteborgs universitet och Bengt-Erik Borgström har inte deltagit i bedömningen av Stockholms universitet. Höskoleverkets arbetsgrupp bestod av projektansvarige utredare Pär Brännström och utredare Per Westman.

EXPERTERNAS RAPPORT

Missiv

Till Högskoleverket

2008-II-26

Granskning av utbildningarna i Socialantropologi och kulturanthropologi

Högskoleverket har under 2008 granskat utbildningar inom huvudområdena socialantropologi och kulturanthropologi på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Granskningen har resulterat i föreliggande rapport. För granskningen utsågs tre experter:

Professor Hugh Beach, Uppsala universitet

Professor Åsa Boholm, Göteborgs universitet

Professor Bengt-Erik Borgström, Stockholms universitet⁶

Hugh Beach har inte deltagit i bedömningen av Uppsala universitet

Åsa Boholm har inte deltagit i bedömningen av Göteborgs universitet

Bengt-Erik Borgström har inte deltagit i bedömningen av Stockholms universitet

Vi grundar vår granskning på den information vi fått från utbildningsanordnarnas självvärderingar med bilagor.

Härmed överlämnas vår rapport till Högskoleverket.

Hugh Beach

Åsa Boholm

Bengt-Erik Borgström

6. Sedan hösten 2008 arbetar Bengt-Erik Borgström vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Ämnet antropologi

Antropologi betyder ordagrant ”läran om människan” och ämnet studerar människan som kulturell och social varelse. Historiskt har antropologiämnet sina rötter i upptäckandet, kartläggningen och dokumentationen av ”traditionella” utomeuropeiska samhällen och kulturer. Sådana studier drevs många gånger av ett mångbottnat förhållningssätt: en vetenskaplig ambition i kombination med en fascination för främmande och exotiska miljöer och mänskliga livsvärldar med en vilja att berätta om främmande civilisationer. En utgångspunkt för antropologiämnet är att sociala grupper lever under olika villkor och omständigheter med hänsyn till fysisk miljö, naturomgivning, resurstillgångar, klimat och geografiska förhållanden. Människors handlingar, deras uppfattningar om sig själva och andra, samhället och dess institutioner liksom naturmiljön präglas av sociala och kulturella villkor. Detta gör att uppfattningar, trosföreställningar liksom moralföreställningar och ”seder och bruk” varierar mellan samhällen i tid och rum. Ämnet vill förklara hur sådan variation betingas av sociala och kulturella institutioner och strukturer. Ämnet är tematiskt brett och antropologer har studerat i stort sett alla tänkbara mänskliga och kulturella företeelser. Så vitt skilda ting som ekonomi, politik och makt, religion, konst, släktskap, genealogi, hushållsorganisation, genus, hantverk, arkitektur, husdjursskötsel, odlings- och jaktmetoder, klassifikationssystem för djur och växter, matlagning, barnuppfostran, historieuppfattningar och historieskrivning, moderna organisationer, och högteknologiska system har studerats. Hur människor organiserar och förstår sin livsvärld utifrån vardaglig kunskap, hur föreställningar och praktiker skapas, vidmakthålls och förändras i ett flexibelt och levande socialt sammanhang där maktrelationer och hierarkier gör sig gällande, hur personer och deras relationer definieras utifrån sociala positioner och identiteter och hur verklighetsuppfattningar produceras utifrån sociala och kulturella villkor exemplifierar centrala frågeställningar i ämnet.

Samhällen präglade av småskalighet och traditionella institutioner och tankeformer var från början det huvudsakliga studieobjektet. Påverkan av koloniala och postkoloniala förhållanden och globalisering i modern tid innebär att människor idag, oavsett var någonstans på jordklotet de lever sina liv påverkas av, och själva påverkar, förhållanden och levnadsvillkor på andra platser. Antropologiämnet idag placerar det lokala samhällslivet i en vidare kontext och betonar kulturella och sociala förändringsprocesser, konstruktion av kollektiva identiteter, sociala och kulturella gränsdragningsprocesser och maktrelationer.

Människan ses i ett socialt sammanhang i tid och rum, och såväl historiskt, socialt och kulturellt betingade specifika skillnader som generella likheter uppmärksammas i ämnet. Lokala och kulturspecifika institutioner, tanke- och

beteendemönster förklaras utifrån mer generella teorier. Ett utmärkande drag för antropologi som ämne är att tonvikten ligger på naturligt socialt liv, på den levda faktiska praktiken. Samspelet mellan det individuella och det kollektiva och inte minst mellan struktur och handling står i centrum för ämnet. Antropologiska undersökningar utformas vanligen som fallstudier situerade i naturliga sociala miljöer. Den etnografiska metoden som ofta används inom ämnet innebär att data insamlas genom längre fältarbeten där forskaren genom att bli accepterad av den studerade gruppen får möjlighet att delta i det sociala livet och därigenom kan göra observationer över tid. Språkinläring kan därför ibland vara nödvändigt. I antropologiska studier kompletteras observationer ofta med andra informationskällor som samtal och intervjuer, berättelser och muntlig tradition, skriftlig dokumentation, föremål, statistiska uppgifter, historisk dokumentation eller arkivmaterial.

Denna metod medför att både examensarbeten och avhandlingar ofta tar längre tid att utföra än arbeten inom andra huvudområden. Det avspeglas bland annat i den långsamma genomströmningen i forskarutbildningen. Dilemmat har accentuerats med det krav som finns att forskarutbildningen nu ska genomföras på fyra år.

Antropologiämnet i Sverige – historisk tillbakablick

Social- och kulturanthropologin i Sverige är i huvudsak av ganska ungt datum. Det enda som avviker i någon mån är Göteborgs universitet där ämnet har en kontinuitet genom att professorn Karl Gustav Izikowitz, som även var chef för Etnografiska museet i Göteborg, gav det en brittisk social/kulturanthropologisk prägel. De övriga universiteterna som efter andra världskriget hade någon form av antropologiundervisning var Stockholms och Uppsala universitet. I Stockholm var professorn, liksom i Göteborg, chef för Etnografiska museet, en ordning som fanns fram till slutet av 1960-talet. Den siste innehavaren av dessa dubbla positioner var Sigvald Linné som var arkeolog, specialiserad på Mellanamerika. I Uppsala var antropologiämnet till en början inte institutionaliserat på samma sätt som i Stockholm. Den som representerade ämnet, Sture Lagercrantz, gav till en början föreläsningar och handledning för sina studenter utan någon fast institutionell grund. Från 1960 blev han professor och institutionschef. Det ämne han undervisade i, etnografi, var starkt influerat av den tyska diffusionistiska och kulturhistoriska skolan, och empirin begränsades i huvudsak till Afrika.

Situationen för antropologiämnet förändrades dramatiskt runt decennieskiftet 1960–70 när ett förändrat opinions- och politiskt klimat gick hand i hand med att professorerna vid de tre antropologiinstitutionerna pensionerades eller närmade sig pensionsåldern. Ett starkt ökande studentantal, radikaliseringen bland studenter och det växande intresset för tredje världen och dess befrielseströrelser blev viktiga ingredienser i kravet på en mer samhällstillvänd och aktivistisk antropologi. I Stockholm och Uppsala kom den till stånd under

tämligen dramatiska former, medan det gick lugnare till i Göteborg. Vid de två förstnämnda institutionerna bröt studenter och yngre lärare med den gamla traditionen. I Stockholm blev professuren efter Linné föremål för en strid som avslutades i och med att Karl Eric Knutsson slutligen utsågs till professor 1972. Ämnet döptes om till socialantropologi. 1978 avsade sig Karl Eric Knutsson sin professur och Ulf Hannerz utsågs till professor. 1989 fick institutionen en professur i utvecklingsantropologi som i dag innehas av Gudrun Dahl.

Utvecklingen vid uppsalainstitutionen tog en ny vändning 1969 när ett antal lärare och studenter bröt med den etnografiska traditionen och etablerade en egen socialantropologisk institution, medan andra blev kvar vid etnografiska institutionen. Denna uppdelning fanns kvar under ett decennium till dess att Anita Jacobsson-Widding, en tidigare elev till Lagercrantz, blev professor 1979. Ämnets namn ändrades i samband med detta till kulturanthropologi. Den fristående socialantropologiska institutionen upplöstes så småningom och dess doktorander gick till olika ämnen. Efter Jacobsson-Widdings pensionering tillträdde Hugh Beach som professor 2001. Namnet till trots är kulturanthropologi och socialantropologi i Sverige i princip identiska till sina intresseområden och sina inriktningar. Kulturanthropologi upphörde som egen institution 1996, då den administrativt slogs samman med etnologiska institutionen.

I Göteborg var, som nämnts, kontinuiteten större mellan den antropologi som fanns före och efter 1970. Göran Aijmer, som var utbildad i Stockholm under Linnés tid, efterträdde Izikowitz som professor 1971. Helt odramatisk har dock Göteborgsinstitutionens historia inte varit. I slutet av 1980-talet splittrades den då Aijmer tillsammans med ett antal doktorander bildade ett centrum för högre antropologiska studier (Iassa), som hade forskarutbildning men ingen grundutbildning. Detta centrum avvecklades 1996, och de forskande antropologerna flyttade till Centrum för forskning om offentlig sektor (Cefos) där flera fortfarande är verksamma. Uppsalaantropologen Kaj Århem efterträdde Aijmer som professor vid institutionen 1989, och 2008 upphörde socialantropologi som egen institution och ingår numera i institutionen för globala studier.

Antropologin vid de tre övriga lärosätena Lunds universitet, Linköpings universitet och Högskolan Dalarna är av betydligt yngre datum. I Lund blev socialantropologi en avdelning inom sociologiska institutionen 1974 och fick tjugo år senare forskarutbildning. Drivande krafter var Kajsa Ekholm-Friedman, som tillhört utbrytargruppen från etnografiska institutionen i Uppsala, och Jonathan Friedman, med en bakgrund i amerikansk och fransk antropologi, som var verksam vid Köpenhamns universitet.

Vid universitetet i Linköping startade antropologi 1993 och blev också en del av lärarutbildningen i form av enstaka kurser. Ämnet ingick först i institutionen för samhällsvetenskap, men 1995 blev det en del av kultur och samhälle. Omorganisationen fortsatte 1996 då ämnet på forskarnivå inkluderades i institutionen för tema. 1996 blev sedan antropologin en del av tema barn för att mot slutet av 1990-talet lämna temaorganisationen och tillsammans med

filosofi och religionsvetenskap bilda en egen institution, institutionen för religion och kultur. 2007 var det åter dags för omorganisation, och språk kom då att inkluderas; ämnet blev en avdelning för kultur inom institutionen för kultur och kommunikation.

Socialantropologi har funnits vid Högskolan i Dalarna sedan 1994 (redan höstterminen 1993 fanns ämnet med i en kurs i kulturkunskap). Ämnet kom tidigt med i lärarutbildningen vid högskolan. Socialantropologin har aldrig varit en egen institution utan samverkade under 1990-talet och början av 2000-talet med ett antal andra humanistiska ämnen. Högskolan Dalarna har varit föremål för en serie omorganisationer och för närvarande ingår ämnet i institutionen för kultur och media (tidigare kultur, media och data). Sedan några år tillbaka är distanskurser en viktig del av verksamheten.

Under de senaste 50 åren har antropologin i Sverige genomgått en radikal omvandling samtidigt som den spridits till fler lärosäten och blivit betydligt mer mångfacetterad. Tidigare var inriktningen ganska oproblematiserad och i hög grad en funktion av professorns intressen. Sett i ett internationellt perspektiv har svensk antropologi gått från att i hög grad vara influerad av tysk diffusionism och kulturhistoria till att röra sig i anglosaxisk riktning med ett mindre franskt inslag. Som nämnts har Göteborg varit orienterat mot den engelska socialantropologin, som kan sägas ha funnits i två konkurrerande versioner, en som poängterar gruppen och det kollektiva och en som utgår från individens val som grunden för att förstå ett samhälles sätt att fungera. Studiet av kultur som ett huvudsyfte har i den engelska versionen av antropologi varit av mindre betydelse. Under de senaste årtiondena har den amerikanska kulturanthropologin fått ett starkare fäste i Sverige än tidigare, vilket framför allt har manifesterat sig under de senaste 20 åren med den betoning på reflexivitet – kultur som text och olika versioner av en postmodern analys – som varit kännetecknande för amerikansk antropologi under denna tid (den amerikanska antropologin skiljer ut sig från andra traditioner genom den så kallade fyrfältsmodellen, som innebär att ämnet är uppdelat i fysisk antropologi, arkeologi, kulturanthropologi och lingvistik). Den tredje stora nationella traditionen, den franska, har avsatt mindre spår i svensk antropologi. Naturligtvis har den durkheimianska sociologin haft en plats som inspiratör till socialantropologi, och Claude Lévi-Strauss strukturalism har också haft ett visst inflytande, kanske framför allt genom avläggare som den strukturalistiskt influerade marxismen på 1970-talet. Sedan får man inte heller glömma att den norska antropologin hade ett starkt inflytande över den svenska, främst under sent 1960-tal och under 1970-talet, genom Bergenskolan med Fredrik Barth som grundare och ledande företrädare. Dess antropologi byggde på traditionen att utgå från att studera hur individers val i en omgivning av möjligheter och begränsningar genererar social form.

Denna utveckling med ökande influenser från olika håll är inte enbart kännetecknande för den svenska antropologin. Den är också ett tecken på den korsbefruktnings som ämnet visar upp i dag. Även om de stora nationella tra-

ditionerna fortfarande kan sägas existera, så präglas det internationella antropologiska landskapet allt mer av en utveckling där idéer, intressen och inriktningar i allt högre grad sprids och får fäste på olika håll. Uppdelningen blir mindre nationell och mer utgående från forskningsområden där antropologer från olika delar av världen kommer samman i intressegemenskaper.

Den uppdelning mellan å ena sidan studiet av svensk och europeisk kultur och å andra sidan studiet av utomeuropeiska samhällen samt mellan etnologi och antropologi som traditionellt har funnits i Sverige finns i huvudsak kvar. Men den tunnas ut med antropologernas växande intresse för det egna samhället och med engagemanget i globalisering. Här utgör den svenska antropologin en kontrast mot den norska, som under lång tid haft en mycket stark ställning i studiet av norskt samhälle och norsk kultur.

Nationell bild

Kandidatexamen i antropologi ges vid Högskolan Dalarna, och universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm och Uppsala. Utbildning på avancerad nivå upp till masterexamen samt forskarutbildning inom huvudområdet ges vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm och Uppsala. Dessa fyra är också de största utbildningarna i landet. År 2007 hade utbildningarna sammanlagt cirka 600 studenter på grundnivå och avancerad nivå. Stockholms universitet har den största utbildningen med motsvarande 153 heltidsstudenter tätt följt av Göteborgs universitet med 145 heltidsstudenter. Den minsta utbildningen ges vid Linköpings universitet med 47 heltidsstudenter. Studentunderlaget har minskat under den senaste femårsperioden vid alla utbildningar förutom vid Högskolan Dalarna där man sedan 2006 har haft en ökad studenttillströmning, framförallt beroende på en utbyggnad av distansutbildning. På forskarnivå fanns år 2007 cirka 70 doktorander i landet. Den största forskarutbildningen bedrevs vid Stockholms universitet.

Det finns stora likheter mellan de olika utbildningarnas profiler, men också intressanta nyansskillnader. Avdelningen i Lund är den som har den mest profilerade antropologin med sin inriktning på globalisering som världssystem där det ingår ett starkt intresse för den historiska dimensionen. I Stockholm å andra sidan har globaliseringsstudierna växt fram ur intresset för komplexitet, urban antropologi och forskning kring utveckling. Inom Stockholmsinstitutionen har också ovanligt många gjort sina fältarbeten i västerländska samhällen. I Göteborg kan man se en geografisk kontinuitet från Izikowitz tid när det gäller fältforskning. Speciellt gäller detta Sydostasien, men också Latinamerika är starkt representerat. Det finns också ett starkt intresse för symbolantropologi i Göteborg. Där finns även, liksom i Uppsala, ett intresse för freds- och konfliktforskning. I det senare fallet kan man se en kontinuitet från tiden som etnografisk institution genom det starka forskningsintresset för Afrika. Det kan även nämnas att Göteborg och Uppsala båda uttrycker att den etnografiska dimensionen i forskningen är ett utmärkande drag hos dem. Naturligtvis kan inte de olika antropologiska avdelningarna och institutionernas forskningsområden reduceras till dessa fall av upplevd kontinuitet och inriktningar. Alla har en betydligt bredare repertoar. Uppsala är exempelvis också hemvist för specialisering på det cirkumpolära området och har forskare som arbetat både i Sverige i Asien och Nord- och Latinamerika, och samma sak kan sägas om de övriga lärosätenas forskningsinriktningar. Det kan också noteras att det finns en skillnad mellan de tre "gamla" hemvisterna för antropologi och, speciellt, de två nyaste, Linköping och Högskolan Dalarna. I de senare fallen började antropologin som initiativ från enstaka forskare, och den har alltid levt med nödvändigheten att samexistera och samarbeta med andra ämnen i tvärvetenskapliga kurser och institutioner i en omgivning som också

präglats av omorganisationer. Detta, tillsammans med avsaknaden av en helt egen forskarutbildning, har gjort att ämnet måst anpassa sig i högre grad till sin akademiska omgivning än vad Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg historiskt behövt göra.

Den nationella bilden av socialantropologi gäller höstterminen 2007, men för att få en mer rättvisande bild av utbildningsmiljöerna har även data från perioden 2003–2007 behandlats. För de utbildningar som är nystartade, eller som genom omformningen under den nya utbildnings- och examensstrukturen inte går att jämföra med tidigare utbildningar inom huvudområdet (Göteborgs universitet och Lunds universitet), har dock inget tidigare jämförelsematerial begärts in.

Lärarkapaciteten har förbättrats avsevärt under 2007 vid alla lärosäten som redovisat hela tidsperioden⁷. Lunds universitet uppvisar motsatt trend, men hade under 2006 mest lärartid per student (fig. 1). Linköpings universitet uppvisar stora variationer, men ligger under medianen år 2007. Lärarkompetensen får generellt betraktas som förhållandevis god. Här utmärker sig Linköpings universitet med den största andelen disputerade lärare per helårsstudent (fig. 2). Handledarkompetensen uppvisar stora variationer vid alla utbildningar. Vid Stockholms universitet och Uppsala universitet beror det på variationer i antal uppsatser medan det vid Linköpings universitet i första hand beror på variationer i bemanning (fig. 3). Prestationsgraden varierar mellan 58 och 93 procent mellan lärosätena, men har över tiden varit förhållandevis jämn. Göteborgs universitet har lägst prestationsgrad, men det finns bara data för ett år vilket gör dem svårtolkade (fig. 4). Vad gäller andelen tillsvidareanställda så har Lunds universitet och Linköpings universitet låga värden. De båda universiteten utmärker sig också genom att de har små lärarkårer vilket naturligtvis gör dem mer beroende av visstidsanställd arbetskraft⁸ (fig. 5). Fyra av lärosätena har forskarutbildningar. Lunds universitet har en stor mängd forskarstuderande per heltidsekvivalent docent/professor under 2007 trots att det skett en avsevärd minskning från 2006 (fig. 6). De höga värdena beror på att man har en liten lärarkår men ändå upprätthåller en forskarutbildning av liknande omfattning som de andra tre lärosätena som bedriver forskarutbildning.

7. Förklarande figurer finns i bilaga 1.

8. I båda fallen rör det sig främst om att man har ett antal doktorander som undervisar.

Göteborgs universitet

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	1	0,10	1	0,10	0	0,00	1	0,18	1	0,18
Docenter	2	0,15	3	1,13	5	1,28	1	0,09	1	0,14	2	0,23
Övriga disputerade	2	0,86	2	0,13	4	0,99	2	0,07	0	0,00	2	0,07
Övriga	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	4	1,01	6	1,36	10	2,37	3	0,16	2	0,32	5	0,48

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,06	0	0,00	2	0,06
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga disputerade	0	0,00	1	0,18	1	0,18	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga	1	0,15	2	0,20	3	0,35	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	1	0,15	3	0,38	4	0,53	2	0,06	0	0,00	2	0,06

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	102,5	42,3	144,8
Helårsprestationer (HPR)	67,9	16,9	84,7
Antal examensarbeten			4

Doktorander	Kvinnor	Män	Totalt
Antal doktorander	9	4	13
Heltidsekvivalenter (studietakt)	6,0	3,0	9,0
Licentiatexamina	0	0	0
Doktorsexamina	1	1	2

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	49,9
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	56,8
Handledarekompetens: antal examensarbetet/ heltidsekvivalenter disputerade lärare	1,6
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	58,0

Nyckeltal, forskarnivå	
Handledarkompetens: heltidsekvivalenter doktorander/heltidsekvivalenter docenter och professorer	19,1

Nyckeltal, alla nivåer	
Andel tillsvidareanställda: heltidsekvivalenter tillsvidareanställda/heltidsekvivalenter totalt, i procent	91,6

Utbildningen i socialantropologi i Göteborg ligger sedan 2007 vid institutionen för globala studier (IGS) vid samhällsvetenskaplig fakultet. Utbildningen ges på grundnivå till kandidatexamen, på avancerad nivå till masterexamen och på forskarutbildningsnivå. Utbildning på avancerad nivå sker inom ramen för institutionens gemensamma internationella masterprogram i globala studier.

Profilmråden är bland annat genusantropologi, medicinsk antropologi, religionsantropologi, miljöantropologi och migration. På grundnivå studerade motsvarande 145 helårsstudenter 2007, vilket innebär att utbildningen var den näst största utbildningen i landet.

Undervisningen bedrevs i huvudsak av tio tillsvidareanställda och fyra visstidsanställda lärare. Vid Göteborgs universitet fanns tretton doktorander i socialantropologi varav fem finansieras av fakultetsmedel.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

Vi anser att de grundläggande kraven för både lärarkapacitet och lärarkompetens är uppfyllda på grundnivå och avancerad nivå. I sina tjänster har lektorerna 12 procent avsatt för forskning, men vad detta innebär i reell tid är svårt att överblicka. Tack vare extern finansiering har de flesta lärare dock möjlighet att bedriva forskning i rimlig omfattning. I lärargruppen kan man i snitt ägna sig åt forskning 30 procent av arbetstiden. I självvärderingen anger man att den lärarledda undervisningen uppgår till sex–sju timmar per vecka, men trots detta anser en majoritet av de studenter som besvarat enkäten att den lärarledda undervisningen är helt otillräcklig. Det är ungefär två till fem gånger så många kvinnliga som manliga studenter på varje nivå i utbildningen. Lärarkompetensen är även tillfredsställande på forskarutbildningsnivå. Kapaciteten betraktar vi dock som låg på forskarnivå, speciellt med avseende på den tid en huvudhandledare (4 %) respektive biträdande handledare (2 %) får avsatt för handledning av en doktorand. I självvärderingen anges att man har sammanlagt 0,48 tjänster avsatt för forskarutbildningen. Det innebär att det nästan inte finns något utrymme för forskarkurserna eftersom nästan all avsatt tid för forskarutbildningen går åt till handledning.

Akademisk miljö

Den relativt omfattande forskning som bedrivs av undervisande lärare borgar för att studenterna utbildas i en akademisk miljö. Antalet forskningspublikationer är dock lågt. Några forskare har en mycket hög produktionstakt medan andra skrivit enstaka vetenskapliga artiklar under de senaste fem åren. Vi tolkar den för några förvånansvärt låga produktionstakten som en spegling av brist på externa medel och att det inte finns reella möjligheten att bedriva egen forskning endast på fakultetsmedel. Antalet kandidatuppsatser har legat stabilt under de senaste fem åren medan antalet magisteruppsatser sjönk drastiskt från 2005 (7 stycken) till 2006 (1) och 2007 (0).

På kandidatnivå har andelen uppsatser som behandlar genus- och västeuropeiska frågor ökat under en femårsperiod medan magisteruppsatserna har behållit ett mer icke-europeiskt fokus. Prestationsgraden inom grundnivån är förhållandevis låg (58 %) och framförallt sjunker den drastiskt genom utbildningen. Till skillnad från andra socialantropologiska utbildningar så har däremot antalet studenter ökat från vårterminen 2007 till höstterminen

2007. Om det är ett trendbrott orsakat av omorganisationen eller bara en tillfällighet återstår att se.

Utan externa medel hade det inte varit möjligt att ha en så pass stor personalstyrka. För närvarande har sju av tio lärare avsatt tid för forskning. Detta gör det möjligt för institutionen att bygga sin undervisning på en solid och bred vetenskaplig grund med fokus på de forskningsområden som avdelningen har profilerat sig mot.

Rekrytering till forskarutbildningen var förut en intern fråga för socialantropologiska institutionen men behandlas numer av forskarutbildningsnämnden för IGS som driver tre forskarutbildningar. I dag är det fler doktorander som är externfinansierade än som finansieras av fakultetsmedel. Det stora antalet som söker till forskarutbildningen i socialantropologi ser vi som ett hälsotecken och borgen för en kontinuitet i den nya organisationen.

Lärare och handledare har goda internationella kontakter vilket avspeglas i rekrytering av gästlärare, fältkontakter som förmedlas till studenterna och biträdande handledare. I självvärderingen framgår dock inte i vilken utsträckning man har ett formaliserat internationellt samarbete kring forskarutbildningen.

Nivå, progression och fördjupning

Kurserna på grundnivå är klart högskolemässiga med en god progression. Målen är rimliga och nivåerna är klart definierade. Progressionen fokuserar framförallt på kritiskt tänkande, systematisering och självständigt arbete. Utbildningen på grundnivå ger en bra grund för fortsatta studier inom socialantropologi på avancerad nivå. På avancerad nivå kan studenterna välja mellan flera olika kurser med socialantropologisk inriktning. Inom ramen för programmet finns det möjlighet att efter första året skriva en magisteruppsats med inriktning mot socialantropologi.

På avdelningen ger man regelbundet högre seminarier för lärare och doktorander, såväl allmänna som mer specifika. Doktorandutbildningen styrs i hög grad av fältarbetet, men avdelningen har utarbetat en i vårt tycke god grundstruktur. År 1 ägnas åt kurser varav den första terminen främst åt litteraturseminarier och den andra åt skraddarsydda kurser. År 2 ägnas åt fältarbete och år 3 åt skrivande av ett första avhandlingsutkast. År 4 ägnas åt editering av avhandlingen. Medianstudietiden vid avdelningen är enligt självvärderingen 13–14 år vilket indikerar svårigheten att hålla avhandlingen inom de ramar som har satts för forskarutbildningen. Om detta innefattar gamla doktorander eller om det endast är doktorander antagna efter forskarutbildningsreformen framgår inte klart. Under de senaste fem åren har endast åtta avhandlingar producerats. Avhandlingsämnet bestäms i samråd med handledare. De externt finansierade projekten är dock naturligtvis i hög grad styrda av de ansökningar som ligger till grund för dem.

Säkring av samlade kursmål och examensmål

Säkringen av de samlade kursmålen sker genom de lärarmöten som hålls varannan månad och den större årliga lärarkonferensen. På lärarmötena beslutas om uppdatering av litteraturlistor och vilka kurser som ska ges. På den årliga konferensen deltar även tillfälliga och juniora lärare. De kursansvariga presenterar sina kurser, och mötet diskuterar sedan hur kursen passar in i den övergripande kursstrukturen för att främja progressionen i utbildningen.

Utöver lärarmötena har man också regelbundna seminarier kring avdelningens forskningsprofiler. Deltagarna håller sig på så sätt uppdaterade om ny litteratur och forskning inom området. Det finns en tydlig progression i examinationsprocessen. I nybörjarkurserna sker examinationen genom sals-tentamina för att testa studentens kunskap om centrala begrepp och koncept. På fortsättningsnivån examineras studenterna genom hemtentamina där det ges möjlighet att utveckla och diskutera olika teoretiska perspektiv och hur de kan leda fram till olika analyser av samma etnografiska material. Examensarbetet avslutar grundnivån. Studenten ska försvara sitt eget arbete och dessutom opponera på ett annat examensarbete för att bli godkänd.

Man har ännu inte byggt upp ett fungerande system för feedback från kurserna till den nya utbildningsnämnden under IGS. Det är viktigt att ett sådant etableras så snabbt som möjligt och att man hanterar informationsflödet på ett pragmatiskt sätt till dess.

Den individuella studieplanen uppdateras varje år. Eftersom studieplanen är skraddarsydd för varje projekt/doktorand är det inte möjligt att tala om säkring av samlade kursmål på mer än en individuell nivå.

För att påbörja examensarbetet på grundnivå krävs 60 högskolepoäng socialantropologi och 15 högskolepoäng i annat ämne inom institutionen för globala studier.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden genomför varje år en studentundersökning, men den tar inte upp specifika kurs- eller programmål.

I forskarutbildningen säkras examensmålen genom den grundstruktur som avdelningen tillämpar med regelbundna högre seminarier som bland annat innefattar manusseminarier för dem som påbörjat avhandlingsskrivandet.

Kvalitetssäkring

Studentutvärderingar genomförs systematiskt. Läraren och studierektorn går igenom utvärderingarna och föreslår möjliga förändringar. Förändringarna publiceras på kursens hemsida. I studentenkäten hävdade dock elva av de tolv som svarat att de inte hade informerats om resultatet av utvärderingen. Detta illustrerar problemet med att få information att nå de personer som den är avsedd för.

I slutet av varje kurs finns också tid avsatt för dialog mellan lärare och studenter. Utvärderingar och feedback behandlas också under den årliga lärarkonferensen.

Reflektioner

Vi anser att utbildningen håller hög klass. Utbildningen har under 2007–2008 genomgått genomgripande organisatoriska förändringar. Även om dessa förändringar kommer att innebära nya möjligheter och fördelar så innebär det stora administrativa, akademiska och pedagogiska utmaningar jämfört med socialantropologiska utbildningar i övrigt i landet under början av denna förändring. Vi anser att man måste ha detta i åtanke när man läser denna utvärdering. Även forskarutbildningen verkar hålla en hög klass, men vi ser med oro på den långsamma genomströmningen av doktorander.

Högskolan Dalarna

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå					
	Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga disputerade	1	0,02	2	0,32	3	0,34
Övriga	1	0,32	0	0,00	1	0,32
Totalt antal	2	0,34	2	0,32	4	0,66

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå					
	Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga disputerade	3	0,93	0	0,00	3	0,93
Övriga	1	0,07	1	0,14	2	0,21
Totalt antal	4	1,00	1	0,14	5	1,14

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	62,8	11,1	73,9
Helårsprestationer (HPR)	46,2	7,4	53,6
Antal examensarbeten			5

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	41,0
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	58,2
Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare	3,9
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	72,0
Andel tillsvidareanställda lärare %	73,1

Huvudområdet socialantropologi ligger vid institutionen för kultur och medier. Huvudområdet ingår i lärarutbildningen och i kulturvetarprogrammet, men kan också läsas som fristående kurser på grundnivå upp till kandidatexamen.

Profilområden är bland annat makt och genus. Undervisningen bedrevs i huvudsak av fyra tillsvidareanställda och fem visstidsanställda lärare. År 2007 studerade motsvarande 74 helårsstudenter inom huvudområdet, vilket innebär att utbildningen var den näst minsta i landet. Större delen av studenterna (171 av de 230) var registrerade på distansutbildningen höstterminen 2007.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

Lärarkapacitet och lärarkompetens är tillfredsställande. Sex av de nio lärarna är disputerade. Två av de fyra tillsvidareanställda lärarna är kvinnor, medan andelen kvinnor bland övriga lärare är fyra till en.

Möjligheten till egen forskning har under tiden från förra utvärderingen 2003 minskat och är i dag cirka 5 procent av en tjänst. En ansträngd personalsituation, ökningen av studentantalet under de senaste åren och arbetet med den nya utbildnings- och examensstrukturen har medfört att beviljade forskningsmedel inte kunnat tas i anspråk. Detta gör naturligtvis att lärare inte får den möjlighet till kompetensutveckling som är önskvärd. Undervisningens koppling till forskning riskerar också att bli eftersatt. Det kan noteras att det under 2007 inte fanns någon docentkompetent lärare. Man bör också komma ihåg att antropologi är ett litet ämne vid högskolan. Behovet av att producera kurser för/och tillsammans med andra ämnen för olika utbildningar och program kan därför ta tid och resurser från utvecklandet av den specifikt antropologiska utbildningen och forskningen.

Akademisk miljö

Som nämnts har lärarna en mycket begränsad möjlighet till egen forskning inom tjänsten. Det avspeglas också i att publikationstakten inte är särskilt hög. Under perioden 2003–2007 har de fem fast anställda publicerat tolv arbeten varav två i internationella tidskrifter. Under samma tid publicerades fyra böcker. Under 2007 publicerades ingen artikel. Det ska dock poängteras att enligt självvärderingen har forskningen nedprioriterats under 2007 på grund av uppbyggnad av undervisningen. Forskningsanknytningen har delvis säkrats genom att avdelningen från och med 2006 haft gästlärare från andra lärosäten. Utbildningen har anpassats så att studenterna kan läsa vidare vid de lärosäten som erbjuder utbildning på avancerad nivå.

Litteraturen är forskningsanknuten och rimligt aktuell. Den är även i vissa kurser anpassad till litteraturen vid de andra antropologiska institutionerna främst genom att teoridelen byggts ut. Det ska poängteras att avdelningen har en omfattande distansundervisning som successivt byggts ut till att omfatta 90 högskolepoäng. Denna infördes på grund av att campusundervisningen slutade expandera.

De forskningsresurser som funnits tillgängliga inom den institutionsövergripande forskningsmiljön *Världsarvets världar* har därför inte kunnat utnyttjas. Ett forskningsprojekt finns dock formulerat och institutionen deltar i den seminarieverksamhet som ingår i miljöprogrammet.

Den akademiska miljön har också internationella inslag. Avdelningen deltar i Sidas program Minor Field Studies och skickar ut studenter på kortare fältarbeten i biståndsländer. Dessutom deltar lärare och studenter i utbytesprogram med universiteten i Kapstaden och Stellenbosch i Sydafrika. Rekryteringen till de planerade magisterprogrammen i socialantropologi och filmetnografi kommer också att vara internationell.

Nivå, progression och fördjupning

Utbildningen inom huvudområdet är klart högskolemässig. Det är dock svårt att ur självvärderingen få någon säker kunskap om nivån på examinationen.

Omfattningen av huvudområdet är adekvat och likaså benämningen. Ämnet är en del av lärarutbildningen och för de lärarstuderande blir kurserna en del av en fortgående utbildning. Samarbetet i det nationella Bolognaätverket för antropologi och de planerade magisterkurserna ger möjligheter för de som studerar fristående kurser att fortsätta sina studier inom huvudområdet på avancerad nivå. Man underlättar också för studenterna att studera vidare på annat håll genom att anpassa litteraturlistorna till de som finns vid andra antropologiska institutioner i landet. Progressionen är tydligt formulerad. Studenterna rekommenderas att läsa kurserna i en viss ordning, och de fyra teoretiska områden som utbildningen kretsar kring fördjupas successivt under kursernas gång. Prestationsgraden har under åren 2003–2007 varierat mellan 60 och 90 procent (se fig. 4). Det kan också noteras att det är en kraftig överrepresentation av kvinnor bland studenterna (cirka 90 %).

Säkring av samlade kursmål och examensmålen

Distansundervisningen är uppbyggd på föreläsningar (inspelade) och virtuella seminarier. Man har även infört så kallad tutorundervisning, främst på distanskurserna, men även som ett medel att integrera distans- med campusundervisningen.

Undervisningen är uppbyggd kring makt, genus, kultur och antropologisk metod. Den sammanlagda undervisningstiden per student och vecka är cirka 4–5 timmar. En stor del av studenterna under första terminen kommer från lärarutbildningen där socialantropologi ingår. Att döma av den information som ges är formerna för undervisningen godtagbara.Handledning på uppsatser ges både individuellt och i grupp och verkar hålla den nivå som kan krävas. Det kan dock noteras att få uppsatser på C-nivån fått VG, vilket däremot har getts till tre av fyra D-uppsatser.

Det planerade magisteråret i socialantropologi kommer att erbjuda två inriktningar, en som tar sikte på vidare forskning och en mer tillämpad. Det är tänkt att dessa program ska starta höstterminen 2008. De ska ges både som distans- och campuskurser.

Examinationen finns specificerad i kursplanerna på ett acceptabelt sätt.

När det gäller yrkesrelevans får den anses säkrad för en stor del av studenterna genom att ämnet, som påpekats, ingår i lärarutbildningen. För dem som läser antropologi som fristående kurser ger ämnet en generell kompetens, eftersom antropologi inte är del av en yrkesutbildning (även om det planerade tillämpade magisterprogrammet är ett steg i denna riktning).

Genom det tidigare nämnda samarbetet med de två sydafrikanska universitetet ges de deltagande studenterna till en viss del träning i vetenskaplig kommunikation i internationella sammanhang redan på grundnivå.

Kvalitetssäkring

Det framgår av självvärderingen att avdelningen, förutom den obligatoriska webbaserade utvärderingen av kurserna i efterhand, även har en egen kurs-

utvärdering inom ramen för undervisningen. Orsaken till detta är att svarsfrekvensen drastiskt sjönk vid övergången till internetbaserad utvärdering. Kvalitetsarbetet är naturligtvis också inlemmat i det kvalitetsarbete som pågår vid Högskolan Dalarna generellt. Dessutom möjliggör deltagandet i det landsomfattande antropolognätverket, som initierades i samband med införandet av den nya utbildnings- och examensstrukturen, en kontinuerlig kvalitetsdiskussion med andra antropologiinstitutioner.

Reflektioner

Det som verkar vara det mest akuta problemet för antropologiavdelningen vid Högskolan Dalarna är den svaga forskningsanknytningen. Det faktum att lärarna har så lite tid för egen forskning är något som i förlängningen drabbar studenterna. Avdelningen har vidtagit åtgärder för att förbättra situationen, bland annat genom externa lärare med forskningsanknytning och genom att försäkra sig om att kurslitteraturen motsvarar de krav på aktualitet och kvalitet som gäller vid andra lärosäten. Ytterst är forskningsanknytningen en resursfråga, och det verkar osäkert om det i den besparingssituation som högskolan tydligen är inne i är möjligt att tillgodose ett legitimt behov av tid för forskning inom tjänsterna.

Det som mest skiljer Högskolan Dalarna från andra antropologiinstitutioner i Sverige är dess omfattande satsning på distansundervisning. Detta var ett offensivt drag för att öka antalet studenter. Vid utbildningen i socialantropologi har man valt att till stor del bygga distansundervisningen på förinspelade föreläsningar. Fördelen med det är bland annat att studenterna kan ta del av föreläsningarna när de själva vill och se dem flera gånger vid behov. Dessutom når man studenter som av olika orsaker inte kan ta del av campusföreläsningar. Nackdelen är att den interaktion mellan student och föreläsare i form av frågor, svar, kommentarer och förtydliganden som finns i en vanlig föreläsningssituation går förlorad. Antagligen ersätts den av den e-postkorrespondens mellan lärare och studenter som är en del av undervisningen. Frågan blir då om det i slutändan blir mer tids- och därmed resurskrävande med förinspelade föreläsningar i stor skala. Ett ökat inslag av synkrona virtuella seminarier skulle kunna balansera detta. En annan aspekt har med aktualitet att göra. I en direkt interaktion kan läraren se vad som fungerar och inte fungerar i en föreläsning och modifiera den till nästa gång föreläsningen ska ges. En förinspelad föreläsning är rimligtvis mer resurskrävande att modifiera. En intressant utveckling vore att så långt möjligt integrera campus- och distansundervisningen, ett initiativ som redan tagits med införande av tutorsystemet.

Linköpings universitet

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå					
	Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	1	0,25	0	0,00	1	0,25
Övriga disputerade	0	0,00	1	0,80	1	0,80
Övriga	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	1	0,25	1	0,80	2	1,05

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå					
	Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga disputerade	2	0,42	0	0,00	2	0,42
Övriga	1	0,06	0	0,00	1	0,06
Totalt antal	3	0,48	0	0,00	3	0,48

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	30,0	17,0	47,0
Helårsprestationer (HPR)	21,0	13,0	34,0
Antal examensarbeten			14

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	30,8
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	32,1
Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare	9,6
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	72,0
Andel tillsvidareanställda lärare %	15,2

Sedan 2006/2007 är socialantropologi organiserat som ett huvudområde i en nybildad avdelning för kulturvetenskap inom institutionen för kultur och kommunikation vid filosofisk fakultet. Huvudområdet kan läsas på grundnivå upp till kandidatexamen och en termin på avancerad nivå. Dessutom ges ett antal mindre kurser, varav en del ligger inom kandidat- och masterprogram i lärarutbildning, kulturvetenskap och kognitionsvetenskap. Dessa mindre kurser är inriktade på huvudområdets profilmråden så som kultur, identitet, migration, globalisering, etnicitet, genus och etnografisk metod. År 2007 hade huvudområdet totalt 47 helårsstudenter, vilket innebär att utbildningen är den minsta i landet.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

Utbildningen har två tillsvidareanställda disputerade lektorer (en man och en kvinna) varav den ena är docentkompetent. Anställningen för den senare

omfattar endast 30 procent av heltid. Av de tre visstidsanställda (samtliga kvinnor) har två disputerat. Lärarkapaciteten och lärarkompetensen är god och helt i nivå med de andra utbildningarna.

Akademisk miljö

Lärarna har publicerat ett antal kollegialt granskade artiklar, böcker, populärvetenskapliga artiklar och kapitel under de senaste fem åren, trots att de inte har någon avsatt tid för forskning under perioden 2003–2007. Detta tyder på att man inte varit framgångsrik när det gäller att konkurrera om extern finansiering för forskning. Forskningsanknytning i undervisningen sker främst genom att kurserna i möjligaste mån knyts till lärarnas forskningsområden.

I självvärderingen anges att ambitionen är att grundutbildningen ska vara tvärvetenskaplig. Det framhålls också att studenternas eget skrivande är centralt i utbildningen.Handledning sker individuellt, i övrigt ges inga upplysningar om hur den organiseras. Forskarutbildningar vid Linköpings universitet syftar till att vara profilerade, ämnesövergripande och mångvetenskapliga. Socialantropologi ingår i forskarskolan Identitet och pluralism som sedan 2007 organiseras av institutionen för kultur och kommunikation. Tidigare har gemensam forskarskola funnits för filosofi, religionsvetenskap och socialantropologi. Ingen har dock hittills doktorerat inom forskarskolan med socialantropologi som ämnesinriktning och det finns i nuläget ingen doktorand med antropologisk ämnesinriktning. Däremot sägs i självvärderingen att forskarutbildning ”knuten till socialantropologi bedrivs idag istället huvudsakligen av andra av LiU:s institutioner”. Detta något kryptiska uttalande utvecklas inte i självvärderingen och frågan inställer sig hur forskarutbildningsämnet socialantropologi verkligen är organiserat. I och för sig kanske svaret på denna fråga saknar praktisk betydelse i och med att förutsättningar verkar saknas för forskarutbildning i ämnet socialantropologi. Det finns ett antropologiskt ”forskarseminarium” som de studerande på avancerad nivå uppmuntras delta i. Detta seminarium tycks ha en disciplinär inriktning men det är oklart hur seminariet är organiserat. Det är också oklart vad som behandlas och hur ett inomdisciplinärt fokus upprätthålls. Forskarutbildningen är organiserad inom ramen för en bredare ”forskarskola” som syftar till att vara ämnesöverskridande och mångvetenskaplig.

Nivå, progression och fördjupning

Progressionen inom och mellan nivåerna är klart uttryckt. De tre grundkurserna ska läsas i en bestämd ordning. Kompletterande kurser erbjuds som direkt tar sin utgångspunkt i lärarens forskningsinriktning. Läraren väljer själv inriktning, litteratur m.m. som speglar den forskning han eller hon är engagerad i. Socialantropologi kan studeras i fyra terminer om vardera 30 högskolepoäng. De kurser man läser då har en bred inriktning med möjlighet till fördjupningar. Därutöver erbjuds sex tematiskt inriktade fristående kurser på grundnivå. Kurser kännetecknas av ett brett tematiskt fokus på frågor kring

genus, etnicitet och identitet och med geografisk inriktning. Institutionen ger också kurser inom huvudområdet på olika programutbildningar (lärarprogrammet, masterprogram i kulturvetenskap, masterprogram i kognitionsvetenskap). Utbildningen är en generell utbildning i socialantropologi.

Säkring av samlade kursmål och examensmål

Ämnesstudierektor har övergripande ansvar och har diskussioner med ämnesrådet som består av lärare, administrativ personal och studentrepresentanter. Ämnesrådet har möten varje månad. Institutionsstyrelsen fattar formella beslut. I självvärderingen görs bedömningen att ämnesrådets ställningstaganden i praktiken har stor betydelse för det som styrelsen beslutar.

Yrkesrelevans säkras bland annat genom att utbildningen i socialantropologi ingår i flera programutbildningar. Möjligheten att bedriva en del av utbildningen utomlands finns genom Minor Field Study som finansieras av Sida. Detta ger möjlighet till internationella erfarenheter och kontakter när det gäller utvecklings- och biståndsfrågor som kan bidra positivt till ökad anställningsbarhet.

Kvalitetssäkring

Kursvärderingar sker anonymt i elektronisk form sedan 2006. Fakultetsledningen och dekanus analyserar resultaten av elektroniska kursvärderingar. Studenterna har inflytande genom att de är representerade i ämnesrådet, och i självvärderingen framhålls att en attityd av ”öppenhet och lyhördhet” råder i lärarnas dagliga kontakter med studenter. Det framgår inte av dokumentationen hur information från kursvärderingar tolkas och översätts till åtgärder för kvalitetsförbättring.

Reflektioner

Utbildningen har problem med vikande studentantal, vikande studieprestationer och därmed försämrade ekonomi. Miljön är liten och sårbar då den består av få lärare och verkar vara helt beroende av anslag till grundnivå och avancerad nivå. Avsaknaden av forskning inom tjänst är problematisk vilket på sikt riskerar att underminera forskningsanknytningen i utbildningen. Framtiden för forskarutbildning i socialantropologi är dyster då det saknas doktorander som väljer att läsa socialantropologisk ämnesinriktning. Ämnesrådet verkar ha stort inflytande liksom studierektor, och det framgår inte riktigt vilket mandat studierektor har i förhållande till ämnesrådet som på grund av ämnets litenhet sett till lärarantal rimligen inkluderar lärare med en aktivitetsgrad med minst 30 procent av heltid (tre lärare totalt). Inriktning av kurser och kursutbud förefaller vara i hög grad beroende av enskilda lärares intresseinriktningar. Att individuella lärares tematiska inriktning i hög grad influerar utbildningen kan å ena sidan vara positivt genom att forskningsanknytning kan tillgodoses, men å andra sidan kan en sådan ordning vara negativ om det sker på bekostnad av bredd och integration.

Lunds universitet

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	1	0,42	1	0,42	0	0,00	1	0,16	1	0,16
Docenter	0	0,00	2	1,21	2	1,21	0	0,00	1	0,04	1	0,04
Övriga disputerade	0	0,00	1	0,45	1	0,45	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	0	0,00	4	2,08	4	2,08	0	0,00	2	0,20	2	0,20

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,04	1	0,04
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,04	1	0,04
Övriga disputerade	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga	3	0,30	1	0,10	4	0,40	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	3	0,30	1	0,10	4	0,40	0	0,00	2	0,08	2	0,08

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	55,9	28,5	84,3
Helårsprestationer (HPR)	37,5	14,7	52,2
Antal examensarbeten			29

Doktorander	Kvinnor	Män	Totalt
Antal doktorander	8	2	10
Heltidsekvivalenter (studietakt)	6,1	2,0	8,1
Licentiatexamina	0	0	0
Doktorsexamina	0	1	1

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	34,0
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	40,5
Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare	13,9
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	61,0

Nyckeltal, forskarnivå	
Handledarkompetens: heltidsekvivalenter doktorander/heltidsekvivalenter docenter och professorer	33,8

Nyckeltal, alla nivåer	
Andel tillsvidareanställda: heltidsekvivalenter tillsvidareanställda/heltidsekvivalenter totalt, i procent	46,1

Socialantropologi i Lund är en del av sociologiska institutionen vid samhällsvetenskaplig fakultet. Huvudområdet kan läsas till och med doktorsexamen. Utbildning till magister- och masterexamen ges.

Undervisningen bedrevs under 2007 i huvudsak av fyra tillsvidareanställda och fyra visstidsanställda lärare. Under samma år studerade motsvarande 84

helårsstudenter inom huvudområdet, vilket innebär att utbildningen tillhörde en av de medelstora utbildningarna i landet.

Vid Lunds universitet fanns tio doktorander med en aktivitetsgrad över 50 procent i socialantropologi år 2007. Ingen av doktoranderna finansierades med fakultetsmedel.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

Nyckeltalen för lärarkompetens och lärarkapacitet på grundnivå och avancerad nivå är i nivå med landets andra utbildningar inom huvudområdet. Enligt självvärderingen sker en kontinuerlig pedagogisk kompetensutveckling på institutionen. Tack vare externa medel lyckas man också upprätthålla en god forskning. Det medför att man kan förmedla undervisning som bygger på de senaste forskningsrönen och att avdelningen genomsyras av akademiskt tänkande. Att döma av självvärderingen är dock lärarsituationen ansträngd. Avdelningen förlitar sig nästan enbart på fast anställd personal och doktorander. Studenterna får minst sex timmar undervisning i veckan, och till detta kommer oftast en timme seminarier i veckan. För en humanistisk utbildning får det anses som ett högt värde. Studenterna utgörs till nästan 70 procent av kvinnor både på grund- och avancerad nivå. Sammanlagt 13 doktorander finns registrerade. Tre av dessa har en studietakt motsvarande 10 procent eller lägre. I relation till antalet tillsvidareanställda med minst docentkompetens och deras engagemang i forskarutbildningen är det anmärkningsvärt många. En till två nya doktorander disputerar årligen och en ny antas ungefär vartannat år. Det betyder att handledningstrycket successivt kommer att minska. I självvärderingen anger man inte hur mycket tid som avsätts för handledning av en doktorand. Det indikerar att det inte finns reglerat, vilket lätt kan leda till att detta arbete sker på obetald övertid.

Akademisk miljö

Som noterat ovan så anser vi att avdelningen, tack vare extern finansiering, kan upprätthålla en akademisk miljö. Publikationslistan som presenteras i självvärderingen är imponerande med tanke på avdelningens litenhet och de begränsade interna resurserna. Från år 2003 har studentunderlaget sjunkit till hälften. Produktionen av examensarbeten är i förhållande till studentunderlaget högt och indikerar ett gott handledningsarbete. Det stora antalet doktorander bidrar positivt till den akademiska miljön inte minst vid de högre seminarierna. Avdelningen har en uppsjö av internationella kontakter och deltar i ett antal internationella nätverk. På avancerad nivå deltar studenterna i internationella utbytesprogram, till exempel Hawaii- och Stillahavsstudier på 30 högskolepoäng, i samarbete med University of Hawaii. Avdelningen deltar också i samhällsvetenskapliga fakultetens internationella masterprogram.

Nivå, progression och fördjupning

Kurserna på grundnivå är klart högskolemässiga. Progressionen är väldefinierad mellan kursnivåerna. Kursplanerna har tydligt formulerade lärandemål. Den kurs som innefattar examensarbetet ställer krav på att studenten ska försvara sitt arbete mot en opponenter, men också att studenten ska opponera på en annan students arbete. Grundnivån utgör en bra grund för fortsatta studier på avancerad nivå. En annan aspekt av progression är hur kurserna är periodiserade och därmed hur snabbt man kan klara av en nivå, eller hur begränsat det möjliga kursutbudet blir. På avdelningen har man periodiserat alla kurser ”för att minska undervisningstrycket på lärarna”.

Den avancerade nivån uppvisar en tydlig progression i förhållande till grundnivån vad gäller kraven på kritiskt tänkande, metodologisk mognad och självständigt arbete. Progressionen till forskarutbildningen är inte lika klar. Det finns inga kompetenskrav specificerade. I självvärderingen nämns inte heller något om doktorandseminarier. Som vi tidigare noterat finns inte heller något om hur handledningen regleras i självvärderingen.

Säkring av samlade kursmål och examensmål

Fakultetsstyrelsen beslutar om resursfördelning till avdelningarnas utbildningar och ansvarar för att kursplanerna står i överensstämmelse med högskoleförordningen. När examensarbetet ska genomföras är inte reglerat, men det ska enligt självvärderingen helst ligga i slutet av utbildningen. Undervisnings- och examinationsformerna är medvetet varierade för att ge studenterna möjlighet att träna olika förmågor. Studenterna på avancerad nivå inbjuds att delta på forskarseminarier och uppmuntras att delta vid den årliga nationella konferensen för Sveriges antropologer.

Utöver den lokala examensordningen finns det inte mycket som beskriver hur man säkrar examensmålen. I självvärderingen nämner man att extern granskning av examensarbeten är under uppbyggnad och att kollegial granskning testas.

Kvalitetssäkring

Kvaliteten i utbildningen säkras bland annat genom det valideringssystem som Lunds universitet infört.

Ett webbaserat kursutvärderingssystem håller på att införas, men i självvärderingen står inget om vad som idag finns på plats. En majoritet av de studenter som besvarat studentenkäten svarar dock att kursutvärderingar sker efter varje kurs, och ett antal av dessa studenter anger också att de fått feedback på utvärderingen från avdelningen. Hur man kommer att hantera dessa frågor med det nya systemet har man inte nämnt i självvärderingen. Den undervisande personalen är aktiv i de nationella studierektorsmötena. Studenterna har rätt att delta i de månatliga avdelningsmötena och lärarna är mycket tillgängliga för studenterna.

Reflektioner

Utbildningen har liksom alla andra antropologiska utbildningar i Sverige drabbats av vikande studentunderlag. Avdelningen avsätter trots detta en mycket större del av sina personella resurser på utbildning på grundnivå och avancerad nivå jämfört med till exempel Uppsala universitet, Stockholms universitet och Göteborgs universitet. Detta medför att lärarkåren i Lund är extremt hårt belastad i förhållande till ovan nämnda utbildningar. Trots detta ger man ett antal valbara kurser, men har till viss del kompenserat det genom att periodisera dem. Till detta kommer även ett stort antal doktorander vilket medför ett omfattande handledningsarbete för lärarkåren utöver undervisningen. Vi konstaterar att lärarkåren ändå lyckas publicera sig i stor omfattning och upprätthålla ett antal internationella kontakter.

Stockholms universitet

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	1	0,10	1	0,10	1	0,10	1	0,10	2	0,20
Docenter	2	0,80	1	0,20	3	1,00	4	0,43	0	0,00	4	0,43
Övriga disputerade	0	0,00	2	0,30	2	0,30	0	0,00	2	0,20	2	0,20
Övriga	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	2	0,80	4	0,60	6	1,40	5	0,53	3	0,30	8	0,83

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga disputerade	5	0,75	5	1,45	10	2,20	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga	1	0,20	8	1,15	9	1,35	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	6	0,95	13	2,60	19	3,55	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	107,5	45,8	153,3
Helårsprestationer (HPR)	81,8	35,3	117,0
Antal examensarbeten			58

Doktorander	Kvinnor	Män	Totalt
Antal doktorander	16	10	26
Heltidsekvivalenter (studietakt)	10,1	6,4	16,5
Licentiatexamina	0	0	0
Doktorsexamina	2	0	2

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	31,0
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	42,6
Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare	16,1
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	76,0

Nyckeltal, forskarnivå	
Handledarkompetens: heltidsekvivalenter doktorander/heltidsekvivalenter docenter och professorer	26,2

Nyckeltal, alla nivåer	
Andel tillsvidareanställda: heltidsekvivalenter tillsvidareanställda/heltidsekvivalenter totalt, i procent	59,4

Den socialantropologiska institutionen ligger vid samhällsvetenskaplig fakultet. Profilmråden är bl. a. studier av komplexa samhällen, globalisering och transnationella processer. Det senare är även ett av Stockholms universitets profilmråden. Huvudområdet kan läsas till och med doktorsexamen. På avancerad nivå finns masterprogram i socialantropologi och masterprogram socialantropologi, *creole*. Undervisningen bedrevs 2007 i huvudsak av tio tills-

vidareanställda (varv fyra endast undervisade på forskarnivå) och nitton visstidsanställda lärare. Sammanlagt hade huvudområdet 227 studenter motsvarande 153 helårsstudenter under 2007, vilket innebär att utbildningen var den största i landet. Vid Stockholms universitet fanns 26 doktorander i socialantropologi år 2007 varav sju finansierades av fakultetsmedel.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

År 2007 fanns tio tillsvidareanställda lärare vid institutionen (fem kvinnor, fem män), av dessa var samtliga disputerade, två var professorer och sex docenter. Dessutom fanns 19 visstidsanställda, av dessa var 10 disputerade. När det gäller kompetensutveckling och egen forskning framgår inte av självvärderingen om, och i så fall i vilken omfattning, lektorer har tid för egen forskning inom tjänsten. Sju av de tillsvidareanställda lärarna (inklusive de två professorerna) arbetar dock med egen forskning inom anställningen; sex av dessa har mellan 10 och 20 procent av heltid avsatt för detta. Huvudlärarna är samtliga aktiva forskare och ser man tillbaka på tidigare år framgår att de stadigt haft betydande nedsättning för egen forskning, troligen i huvudsak finansierat av externa forskningsanslag. Institutionens lärare har således under en längre tid varit framgångsrika när det gäller att söka och i konkurrens erhålla externa medel för forskning. Lärare, forskare och doktorander vid institutionen har gått kurs vid Universitetspedagogiskt centrum. Syftet har varit att höja den pedagogiska kompetensen och att skapa en grund för pedagogiskt arbete vid institutionen.

Akademisk miljö

Institutionens lärare har tillsammans en omfattande internationell publicering (ämnestidskrifter, bokkapitel och böcker utgivna på förlag). Litteratur författade av lärarna ingår i kurslitteraturen. Institutionens lärare "gästföreläser" på kurser där deras litteratur används. Flera kurser speglar direkt lärarnas forskningsområden. Ett särskilt forum finns för studenter där forskare presenterar aktuell forskning och gästprofessorer håller öppna föreläsningar. Studenterna erbjuds att delta i forskarseminarier. Huvudområdet har ett vanligt masterprogram med två inriktningar: forskning respektive tillämpning. Det forskningsinriktade programmet innehåller ett eget handlett fältarbete motsvarande 15 högskolepoäng under vilket empiriskt material insamlas som sedan ligger till grund för examensarbetet. Det tillämpade programmet innehåller på motsvarande sätt handledd praktik motsvarande 15 högskolepoäng. Masterprogrammet bygger på en kombination av obligatoriska och valfria kurser. En kurs i antropologiska yrkesroller (7,5 högskolepoäng) under termin 3 är obligatorisk. Det finns också ett masterprogram, *creole*, som har ett särskilt fokus på kulturella skillnader och transnationella processer följer det forskningsinriktade masterprogrammets uppläggning. Creole-programmet skiljer sig genom att det innehåller ett obligatoriskt inslag av internationellt utbyte där två termi-

ner ska läsas vid ett utländskt universitet och vid en institution som ingår i ett europeiskt samarbetsnätverk.

Institutionen medverkar också i masterprogrammet *hälsa, kropp och kultur* som är ett samarbete mellan institutionerna för pedagogik och etnologi vid Stockholms universitet. Detta program har också en valbar socialantropologisk inriktning.

Institutionen hade 27 doktorander under 2007. Många doktorander är och har varit externfinansierade av forskningsråd (Riksbankens jubileumsfond, Vetenskapsrådet, Sida/Sarec för att nämna några viktiga finansiärer) vilket indikerar att institutionens lärare varit framgångsrika när det gäller att konkurrera om externa forskningsmedel. Institutionen har antagit en policy för handledning av doktorander (mars 2003) enligt vilken doktoranden har en huvudhandledare som är professor eller docent och anställd vid institutionen, en biträdande handledare och eventuellt en adjungerad handledare. Regelbundna handledarmöten hålls tillsammans med studierektor för forskarutbildningen.

Högskoleverkets enkät till doktoranderna har besvarats av 54 procent av doktoranderna som läser utbildningen vid Stockholms universitet. Av dessa uppger 67 procent att de har doktorandtjänst och cirka 50 procent att de har tillgång till arbetsplats. Doktoranderna är ganska missnöjda med handledningen, majoriteten upplever att handledningen är "helt" till "något" otillräcklig. En trolig anledning är att handledarkapaciteten är mycket låg. Doktoranderna är förhållandevis aktiva och drygt hälften av dem som besvarat enkäten deltar regelbundet i det högre seminarieret.

Nivå, progression och fördjupning

På grundnivå är läsning av texter och diskussion av dessa samt produktion av egen text som seminariebehandlas centrala moment. De obligatoriska kärnkurserna läses i en bestämd ordning (I–III). Progression i utbildningen handlar dels om träning i vetenskapligt tänkande, dels fördjupning av ämneskompetens. Från och med nivå II finns också valfria kurser som kan skifta och som ska spegla tillämpningar i syfte att skapa bredd i utbildningen. På avancerad nivå ligger tonvikten på självständigt arbete i form av deltagande i olika seminarieformer och textskrivande. Undervisningen på avancerad nivå är mer självständig genom mindre föreläsningar och mer eget arbete. Betygsättning på grund- och avancerad nivå sker utifrån en målrelaterad sjugradig betygs-skala. Betygskriterierna är tydligt länkade till lärandemål. Uppsatsen på termin 3 är schemalagd med olika aktiviteter. Tydliga kursmål och kriterier för betyg finns utarbetade.

Säkring av samlade kursmål och examensmål

Examinationen består framförallt av hemtentamina. På grundnivå används även salsskrivningar sparsamt. Vad gäller undervisningsformer är det en blandning av föreläsningar och seminarier. På avancerad nivå är inslaget av inläsning

på egen hand tillsammans med självständigt textskrivande mer omfattande, men även om examinationsmetoderna därmed blir mer enahanda anser vi att de utgör tillräcklig grund för att uppnå utbildningens lärandemål:

På avancerad nivå ges all undervisning på engelska. Studenterna kan dock välja om de vill skriva på svenska eller engelska.

Kvalitetssäkring

Två studierektorer ansvarar för grund- respektive avancerad nivå. Lektorskolegium, inklusive studierektorer och prefekt, diskuterar fortlöpande utbildningens uppläggning. Förslag diskuteras på kollegiemöten. Institutionstyrelsen beslutar om kursplaner. Studierektor organiserar kurser tillsammans med berörda lärare, studievägledaren och studieadministratören. Lärarlag som regelbundet träffas har inrättats inom varje utbildningsnivå. Alla delkurser har disputerade lärare som kursansvariga.

Arbete pågår när det gäller kursvärdering och en speciell utvärderingsgrupp arbetar med frågor kring detta

Reflektioner

Huvudintrycket är att det vid Stockholmsinstitutionen erbjuds en välfungerande utbildning med föredömlig forskningsanknytning bland annat genom extern finansiering av forskning och att lärarna publicerar sig i ämnestidskrifter och böcker (ofta på internationella förslag). När det gäller ämnesinnehållet i kurser kan möjligen noteras att klassisk antropologisk litteratur kommit lite i skymundan. Sådan litteratur hänförs till en specifik kurs på avancerad nivå ("antropologins idéhistoria"). I kurserna består litteraturen genomgående av nyare arbeten (efter 1990) vilket försvårar möjligheten till helhetsbild av ämnet och förståelse för sammanhang när det gäller teoribildning och tänkande i klassisk och modern tradition. Centrala debatter och begrepp som kan dateras till 1950–60–70-talen, det vill säga under en för den moderna socialantropologin formativ period, är påtagligt osynliga i kurslitteratur och kursplaner. Detta beror säkert på att Stockholmsinstitutionen sedan länge forskningsmässigt fokuserat på problematik kring globalisering och transnationella processer.

Doktoranderna pekar på en rad brister när det gäller handledning, akademisk miljö och användning av studieplaner. Handledarkapaciteten är också mycket låg, om än något bättre än vid Lunds universitet. Handledning bygger på ett socialt samspel och styrs av förväntningar och prestationer, och det kanske inte alltid är fallet att handledaren och doktoranden delar samma förväntningar och uppfattningar om vilka "spelregler" som gäller. Att institutionen antagit en policy för doktorander är ett steg i rätt riktning för att klargöra organisationsformer för utbildningen samt vilka villkor som råder i form av rättigheter, skyldigheter, ansvar och krav. Studieplaner är också ett instrument som kan användas för att tydliggöra planering och uppföljning av arbetet i förhållande till riktlinjerna. Inom detta område finns utrymme för utveckling och förbättringsarbete.

Uppsala universitet

Basfakta 2007

Tillsvidareanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	1	0,10	1	0,10	0	0,00	1	0,50	1	0,50
Docenter	1	0,55	3	0,65	4	1,20	1	0,15	3	0,64	4	0,79
Övriga disputerade	0	0,00	1	0,08	1	0,08	0	0,00	1	0,08	1	0,08
Övriga	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	1	0,55	5	0,83	6	1,38	1	0,15	5	1,15	6	1,37

Visstidsanställda lärare	Grund- och avancerad nivå						Forskarnivå					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Professorer	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Docenter	0	0,00	1	0,60	1	0,60	0	0,00	1	0,10	1	0,10
Övriga disputerade	2	0,57	2	0,60	4	1,17	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Övriga	4	0,60	1	0,07	5	0,67	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Totalt antal	6	1,17	4	1,27	10	2,44	0	0,00	1	0,10	1	0,10

Studenter	Kvinnor	Män	Totalt
Helårsstudenter (HST)	65,1	25,0	90,1
Helårsprestationer (HPR)	51,6	18,4	70,0
Antal examensarbeten			11

Doktorander	Kvinnor	Män	Totalt
Antal doktorander	9	9	18
Heltidsekvivalenter (studietakt)	8,5	7,9	16,4
Licentiatexamina	0	0	0
Doktorsexamina	4	1	5

Nyckeltal, grund- och avancerad nivå	
Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare	23,6
Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare	28,6
Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare	3,5
Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter %	77,0

Nyckeltal, forskarnivå	
Handledarkompetens: heltidsekvivalenter doktorander/heltidsekvivalenter docenter och professorer	11,8

Nyckeltal, alla nivåer	
Andel tillsvidareanställda: heltidsekvivalenter tillsvidareanställda/heltidsekvivalenter totalt, i procent	59,3

Kulturanthropologi ligger vid institutionen för kulturanthropologi och etnologi som tillhör historisk-filosofisk fakultet. Huvudområdet kan läsas till och med doktorsexamen. På avancerad nivå kan kulturanthropologi läsas som en inriktning i masterutbildningen i humaniora. Profilmråden är bland annat miljöantropologi, politisk ekologi, kultur och väpnade konflikter samt afrikaniistik. Undervisningen bedrevs i huvudsak av fem tillsvidareanställda och tio

visstidsanställda lärare under år 2007. Sammanlagt hade utbildningarna på grundnivå och avancerad nivå 90 helårsstudenter under året, vilket innebär att utbildningen tillhörde en av de medelstora utbildningarna i landet

Vid Uppsala universitet fanns 18 doktorander år 2007 varav 8 var finansierade av fakultetsmedel.

Lärarkapacitet och -kompetens

Lärarkapaciteten och lärarkompetensen på grundnivå och avancerad nivå är god och i nivå med de övriga utbildningarna i landet. 2007 hade avdelningen sex tillsvidareanställda lärare, fem män och en kvinna. Av dessa var en professor, tre var docentkompetenta och en filosofie doktor. Till detta kom tio visstidsanställda lärare, sex kvinnor och fyra män. Av dessa var endast fem disputerade. De odisputerade var alla doktorander. Detta är en hög procentandel av avdelningens lärare, och tillsammans med det faktum att doktorander ges kursansvar är det ett problematiskt inslag i bilden. Under de senaste två åren har forskningstiden inom det tillsvidareanställda lärarkollektivet haft en spännvidd från 50 procent i professors fall till 0 procent för en docentkompetent lektor. I övrigt varierar forskningstiden mellan 5 procent och 30 procent. Hur mycket av forskningen som är internt finansierad framgår inte i självvärderingen. Vi kan konstatera att lärarna varit framgångsrika med att få externa medel för sin forskning och även i viss utsträckning ägnat sig åt uppdragsforskning.

Akademisk miljö

De flesta av lärarna forskar i någon utsträckning. Under perioden 2003–2007 har de medverkat i mellan 20 och 40 publikationer om året. Grundutbildningen är forskningsanknuten dels genom lärarnas forskning men även genom att det ges kurser där lärarna undervisar inom sina forskningsområden, tematiskt och geografiskt. Detta gör att det finns ett flertal teoretiska inriktningar i de kurser som erbjuds på avancerad nivå. Det pågår också arbete med att ta fram ytterligare ett masterprogram i utvecklingsantropologi som är tänkt att bredda forskningsanknytningen. Masterprogrammet har också ett påtagligt internationellt inslag. Avdelningen samarbetar med en rad universitet i Europa och studenterna uppmuntras också att åka ut under Erasmus-programmet. Man tar också emot fem till tio Erasmus-studenter per år. Undervisningen är på engelska med möjlighet att skriva uppsats på svenska. De flesta väljer att skriva på engelska. Den lärarledda undervisningen varierar mellan fem och sex och en halv timmar i veckan. Dessutom tillkommer offentliga föreläsningar med i genomsnitt en halv timme per vecka. Genomströmningen har varierat från cirka 60 procent 2003, som lägsta värde, till drygt 80 procent 2007. De tre åren däremellan ligger den på cirka 70 procent. Studentantalet har dock minskat vilket har lett till att avdelningen inte kunnat hålla sitt åtagande i fråga om helårsprestationer gentemot fakulteten och därför tvingats återbetala delar av anslaget. Detta har enligt självvärderingen lett till en ansträngd

situation, både ekonomiskt och arbetsmässigt, med en arbetsbörda för en del av lärarna på över 50 timmar i veckan.

Det finns ett doktorandseminarium som sammanträder varje vecka. Avdelningen har ett tämligen omfattande internationellt samarbete både inom och utom Europa. I det senare fallet finns en franskspråkig doktorandskola. Dessutom har doktorandworkshops genomförts med universitetet i Leuven i Belgien och med Washington University i Seattle finns ett samarbete kring politisk ekologi. När det gäller handledningen pekar doktorandenkäten (svarsfrekvens 60 %) på att det finns ett visst missnöje med handledningens omfattning och form. Detta trots att tiden för handledning ökat till 10 procent av en tjänst för varje handledd doktorand.

Nivå, progression och fördjupning

Utbildningen inom huvudområdet är klart högskolemässig. Det finns en uttalad progression i utbildningen. Teman som introduceras under första terminen fördjupas successivt på högre nivåer. Självvärderingen visar också på en medvetenhet om progressionens betydelse, bland annat diskuteras progressionen i utbildningen regelbundet på lärarmöten. Det finns också en tydlig progression mellan grundnivån och den första kursen på masterprogrammen. Enligt beskrivningen i självvärderingen är det första året en fördjupning som följs av det andra årets teoretiska, metodologiska och praktiska breddning. Både kursbeskrivningar och kursplaner tyder på att de kurser som ges ligger på avancerad nivå, då de utgör fördjupning och breddning av en antropologisk baskunskap som studenterna tillägnar sig på grundnivån.

För att antas till forskarutbildning krävs efter 1 juli 2007 examen på avancerad nivå i ämnet. Om kurserna i sig kräver den nivån hos doktoranderna kan inte bedömas då kursplaner och litteraturlistor inte finns tillgängliga, men med tanke på den medvetenhet som finns inom avdelningen i fråga om progression och fördjupning är det rimligt att anta att så är fallet.

Frågan om avhandlingsämnenas begränsning kan inte bedömas då relevant underlag saknas.

Säkring av samlade kursmål och examensmål

Undervisning och examination är tydliga och, som det framgår av kursplaner, i nivå med vad som kan förväntas. Kvalitén kan inte bedömas direkt, men av studentenkäten, som dock hade en svarsfrekvens på enbart 22 procent, framgår att studenterna i allmänhet är ganska nöjda med undervisningen. Uppsatshandledningen sker individuellt enligt kursplanen (här finns en viss oklarhet då en kommentar i studentenkäten pekar på att handledningen sker i grupp). Kvalitén kan naturligtvis inte bedömas direkt, men det framkommer i enkäten att de studenter som svarat är mindre nöjda med handledningen än vad de är med undervisningen i övrigt.

Internationaliseringen är också märkbar på grundnivån, bland annat med Erasmus-utbyte för lärarna.

Forskningsanknytningen i undervisningen är säkrad genom att de undervisande lärarna också forskar och ger kurser inom sina specialområden.

Information om arbetsmarknaden finns som ett inslag under hela grundutbildningen. Tidigare studenter inbjuds för att tala om hur de använder sina kunskaper i sitt dagliga arbete. Studentevenemang om arbetsmarknadsfrågor anordnas också. Utbildningen i kulturanthropologi är inte yrkesinriktad, utan den förbereder studenterna för en framtid på arbetsmarknaden genom att ge dem generell kompetens. Doktoranderna har individuella studieplaner som kontinuerligt uppdateras. De förväntas också aktivt delta i det veckovisa forskarseminariet och presentera uppsatser. Seminariet ska också vara ett stöd för doktoranderna i deras skrivande. Det finns inga uppgifter om ”halvårsseminarium” eller ventilationsseminarium. Doktoranderna uppmuntras också att skriva artiklar för publicering i internationella tidskrifter. Avdelningens internationella nätverk och de doktorandworkshoppar som hålls ger intrycket av att de forskarstuderande får möjlighet och vana vid att presentera sin forskning i internationella sammanhang.

Kvalitetssäkring

Kursmålen säkras genom de skriftliga utvärderingar som görs efter varje kurs. Studierektor går sedan igenom materialet och återkopplar till lärarna. Utvärderingar under kursens gång förekommer också. Det finns ett grundutbildningsråd med representanter för lärare och studenter som kontinuerligt diskuterar utbildningen. En sådan diskussion förs också inom ramen för lärarmötena. Avdelningen har också samarbete i utbildnings- och kvalitetsfrågor med andra lärosäten i Sverige genom Bologna-nätverket för antropologiutbildningar.

Reflektioner

Kulturanthropologiska avdelningen ger på det hela taget ett intryck av att fungera väl. Det finns ändå ett par saker som bör poängteras. Doktorander bör under sin utbildning få möjlighet att undervisa som en del av sin kompetensutveckling. Däremot bör de inte ges ett alltför stort ansvar i det sammanhanget, speciellt som strävan är att alla kurser ska ha disputerade huvudlärare. En annan sak som bör nämnas är handledningen på doktorandnivå där ett visst missnöje kan skönjas i doktorandenkäten. Detta bör avdelningen titta närmare på. Det allt överskuggande problemet för kulturanthropologin är emellertid det ekonomiska underskottet, som orsakas av ett vikande studentunderlag. Det medför både en tyngre arbetsbörda för lärarna och risk att undervisning och handledning tunnas ut. Kulturanthropologiska avdelningen är inte ensam om problemet. Det finns även hos flera av de andra utbildningarna.

Bilaga 1

Grundnivå och avancerad nivå

Lärarkapacitet: helårsstudenter/heltidsekvivalenter lärare

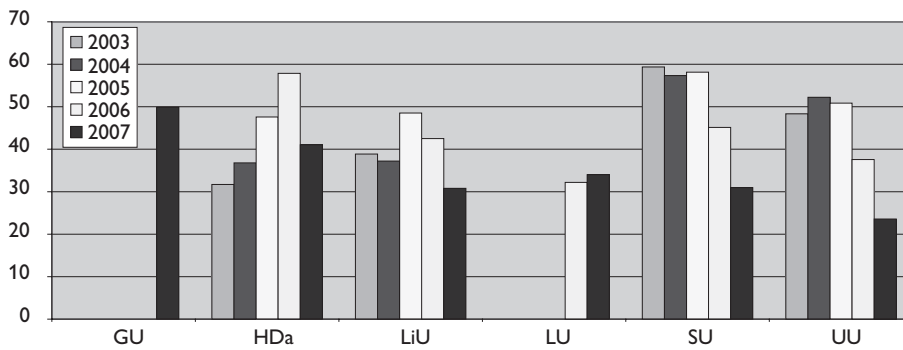

Fig. 1: Figuren visar antalet helårsstudenter per heltidstjänstgöring inom undervisningen.

Lärarkompetens: helårsstudenter/heltidsekvivalenter disputerade lärare

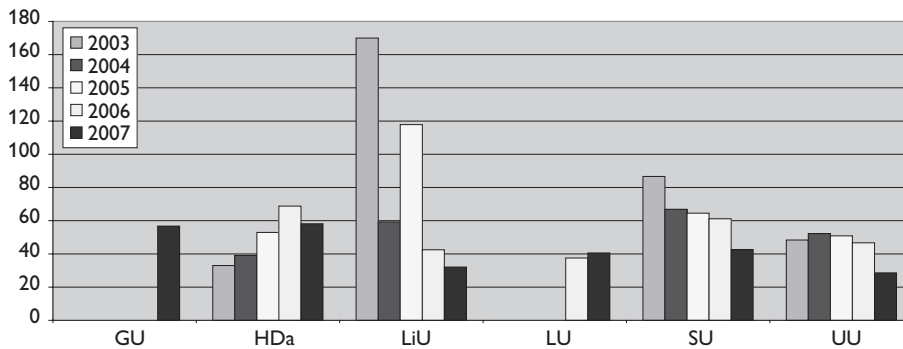

Fig. 2: Figuren visar antalet helårsstudenter per heltidstjänstgöring inom undervisningen utförd av disputerad lärare.

Handledarkompetens: antal examensarbeten/heltidsekvivalenter disputerade lärare

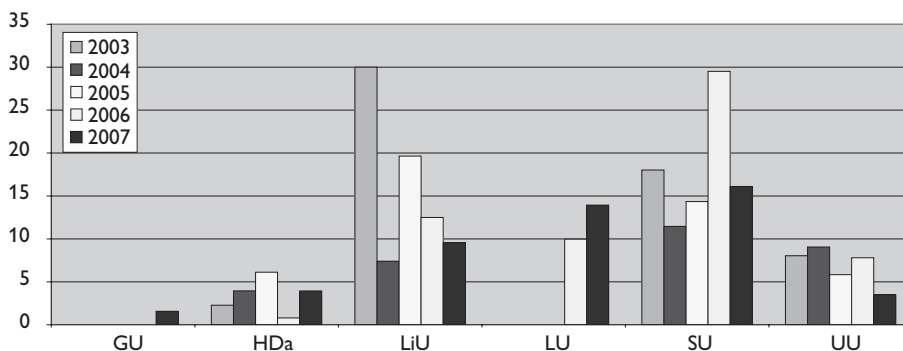

Fig. 3: Figuren visar antal examensarbeten per heltidstjänstgöring inom undervisningen utförd av disputerad lärare.

Prestationsgrad: helårsprestationer/helårsstudenter

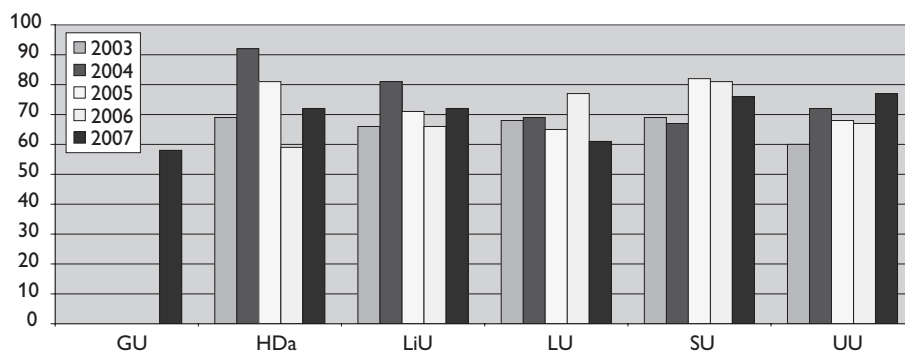

Fig. 4: Figuren visar förhållandet mellan antalet helårsprestationer och antalet helårsstudenter, uttryckt i procent.

Alla nivåer

Andel tillsvidareanställda: heltidsekvivalenter tillsvidareanställda/heltidsekvivalenter totalt

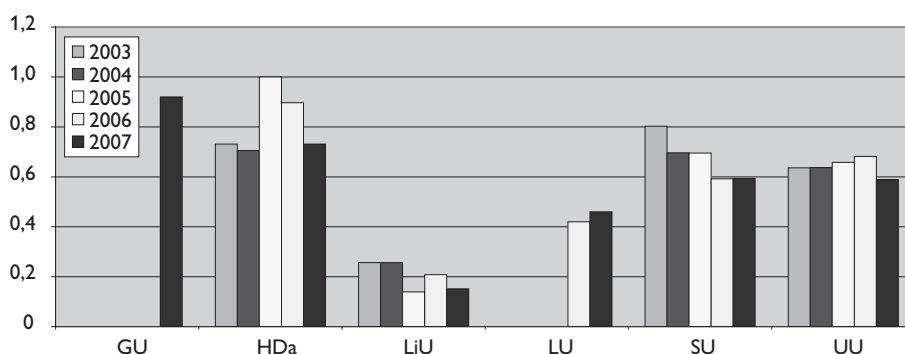

Fig. 5: Figuren visar förhållandet mellan den sammanlagda omfattningen av de tillsvidareanställda lärarnas totala tjänstgöring och den sammanlagda omfattningen av samtliga lärares totala tjänstgöring, uttryckt i procent.

Forskarnivå

Handledarkompetens: heltidsekvivalenter doktorander/heltidsekvivalenter docenter och professorer

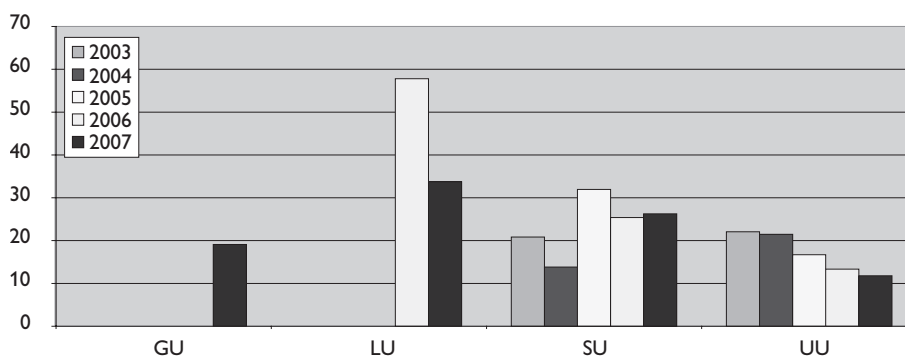

Fig. 6: Figuren visar antal heltidsstuderande doktorander per heltidstjänstgöring inom forskarutbildningen utförd av professorer och docenter.